ברטנורא על מסכת ביצה

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **ביצה שנולדה ביו״ט.** [ביו״ט] שלאחר שבת עסקינן. וטעמייהו דבית הלל דאמרי לא תאכל, משום דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה ונמצאת שבת מכינה ליו״ט, והתורה אמרה (שמות ט״ז:ה׳) והיה ביום הששי והכינו, וסתם ששי חול הוא, חול מכין לשבת, וחול מכין ליו״ט, דיו״ט נמי אקרי שבת, ואין יו״ט מכין לשבת ולא שבת מכינה ליו״ט. והכנה כי הך דביצה אע״ג דבידי שמים היא מקריא הכנה. ומיהו שבת ויו״ט דחשיבי, בעיא סעודתן הזמנה בחול ואין אחד מהן מכין לחברו אפילו בהכנה דבידי שמים, אבל סעודת חול לא חשיבא ולא בעיא הזמנה. הלכך באחד בשבת בעלמא שאינו יו״ט לית לן למיסר ביצה שנולדה בו לפי שנגמרה בשבת, דסעודת חול לא אצרכה רחמנא זמון מבעוד יום. ואסרו ביצה שנולדה בכל יו״ט ואע״פ שאינו אחר שבת, גזירה משום יו״ט שאחר שבת. וכן אסרו ביצה שנולדה בכל שבת לגמעה חיה, גזירה משום שבת שאחר יו״ט. ושבת ויו״ט הסמוכים זה לזה, ביצה שנולדה בזה אסורה בזה. וכן ב׳ ימים טובים של ר״ה. אבל שני ימים טובים של גלויות דממ״נ אחד מהם חול, ביצה שנולדה בזה מותרת בזה:

שאור בכזית. לענין אכילה כולי עלמא לא פליגי דזה וזה בכזית מדפתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ. שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת (שמות י״ב:י״ט), לומר לך זהו שאור וזהו חמץ כזה כן זה. כי פליגי לענין ביעור, ב״ש סברי מדכתב רחמנא לתרווייהו שאור וחמץ ולכתוב חמץ שאין חמוצו קשה ואפ״ה חייב לבער וק״ו לשאור שחמוצו קשה, אלא ש״מ שיעורו של זה לא כשיעורו של זה, ולא ילפינן ביעור מאכילה. וב״ה סברי זה וזה בכזית, דילפינן ביעור מאכילה. ומשום דהנך תלת מילי מקולי ב״ש ומחומרי ב״ה גבי יו״ט תנא להו הכא גבי הדדי:

בככותבת. תמרה:

ב **השוחט חיה ועוף.** הבא לשחוט חיה ועוף ונמלך בב״ד כיצד יעשה:

ב״ש אומרים. ב״ד מורין לו שישחוט לכתחלה ויחפור בדקר נעוץ שהכינו מבעוד יום, כלומר שיעקור אותו ממקום נעיצתו ויעלה עפר ויכסה בו. ומיירי כשהוא נעוץ בעפר תיחוח הראוי לכיסוי, שאינו מחוסר כתישה:

דקר. יתד שנועצים בארץ. לשון וידקור את שניהם (במדבר כ״ח):

שאפר כירה מוכן הוא. לאו אמלתייהו דב״ש וב״ה קאי, אלא מלתא באנפי נפשה היא, וה״ק ואפר כירה מוכן הוא ואינו צריך הזמנה דדעתיה עלויה. ולא שנו אלא שהוסק מערב יו״ט, אבל הוסק ביו״ט אסור, דליכא למימר דעתיה עלויה מאתמול. ואם ראוי לצלות בו ביצה, שעדיין הוא רמץ חם, אע״פ שהוסק ביו״ט מותר לכסות בו, דאיידי דחזי להפוכי ביה לצלות בו ביצה שקיל ליה נמי ומכסה בו:

ג **אין מוליכין את הסולם משובך לשובך.** בסולם של עליה כ״ע לא פליגי דאסור, ובסולם של שובך נמי כשהוא מוליכו ברה״ר מודו ב״ה דאסור. שהרואה אומר לתקן גגו הוא מוליכו ועושה מלאכה ביו״ט. כי פליגי שמוליכו ברה״י ואין בני אדם רואים אותו. ב״ש סברי אין מוליכין, שכל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. וב״ה מתירין, אע״ג דבעלמא דינא הכי הוא, הכא שרי משום שמחת יו״ט:

מחלון, לחלון. באותו שובך עצמו, שכך דרך שובך להיות בו [מחיצות הרבה] קן לכל זוג וזוג, וחלון לכל קן וקן:

זה וזה אני נוטל. פלוגתייהו דב״ש וב״ה דוקא בבריכה ראשונה. שדרך מגדלי יונים תמיד להניח בריכה ראשונה דהיינו שתי גוזלות ראשונות, שהאמהות משתעשעות בהן ולא יברחו. וב״ש סברי דבדבור בעלמא לא סגי, דלמא כי שקיל להו למחר אתי לאמלוכי וחייס עלייהו והוי טלטול שלא לצורך, אבל משנענע ומשמש בהן מבעוד יום לשחיטה ולא חס עלייהו תו לא חיישינן דחייס. וב״ה סברי לא גזרינן דלמא חייס עלייהו, ואפילו בבריכה ראשונה:

ד **זימן שחורים ומצא לבנים.** הא מלתא דפשיטא הוא ולא אצטריך למתנייה. אלא ה״ק, זימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים. והכי פירושא דמתניתין, זימן שחורים בקן זה ומצא בו לבנים, זימן בשני לבנים ומצא בו שחורים, מהו דתימא הני אינהו ואתהפיך אתהפוכי קמ״ל:

שנים ומצא ג׳ ואינו מכיר המוכנין, כולן אסורים:

שלשה ומצא שנים מותרים. האחד הלך והשנים נשארו. ולא אמרינן כשם שהאחד הלך כן הלכו כולם והני אחריני נינהו:

זימן בתור הקן ומצא לפני הקן. ובתוך הקן לא מצא כלום, אסורים:

ואם אין באותו שובר אלא הן הרי אלו מותרין. ואע״פ שיש שובך אחר קרוב לו בתוך חמשים אמה, אם אין אותו שובך בשורה של שובך זה בשוה אלא

בקרן זוית, לא אמרינן מההוא שובך הקרוב אתו. שהגוזלות כל זמן שאינם פורחים אלא מדדין ברגליהן אינן מדדין אלא כנגד הקן שלדן בשוה, שאם רואין קניהן כשהופכים לאחוריהם מדדין, ואם לאו אין מדדין:

ה **תריסין.** מוכרי בשמים יש להן חנויות העשויות כמין תיבות ועומדות בשוק ואינן מחוברות לקרקע. ותריסין הן דלתות שסוגרין בהן פתחי אותן תיבות, ופעמים שמסלקים אותן תריסין מפתח התיבה ושוטחין עליהן הסממנין שבחנות:

מתירין אף להחזיר. בתריסין שאין להם ציר כלל כ״ע לא פליגי דשרי אפילו לנעול בהן פתח [בית שבתוך] החצר. ובתריסין שיש להן ציר מן הצד כ״ע לא פליגי דאסור לנעול בהן אפילו פתחי חנויות, דדמי לבנין. כי פליגי בתריסין שיש להן ציר באמצע כעין בליטה ותוחבין אותה בחור שבאמצע דופן פתח החנות, ב״ש סברי גזרינן ציר באמצע אטו ציר מן הצד, וב״ה סברי לא גזרינן בתריסי חנויות, ושרי להחזיר, משום דבעי לאפוקי תבלין ואי לא שרית ליה לאהדורי לא פתח ואתי לאמנועי משמחת יום טוב:

העלי. יד של עץ גדול הרבה ועגול שכותשים בו את הריפות ודומיהן. ומפני כבדו וגדלו אין תורת כלי עליו:

לקצב. לחתוך:

וב״ה מתירין. משום שמחת יו״ט, ואע״פ שאין עליו תורת כלי:

לפני בית הדריסה. שידרסו עליו בני אדם, כדי שלא יפסיד:

ולא יגביהנו. לטלטלו לאחר הפשטתו:

וב״ה מתירין. דאי לא שרית ליה לא שחיט כדי שלא להפסיד העור, וממנע משמחת יו״ט:

לא את הקטן. ולא כל מידי דלאו צורך אכילה:

וב״ה מתירין. דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה, הותרה נמי שלא לצורך אכילה. והוא שיהיה בה צורך מצוה כגון הני דחשיבי במתניתין, או צורך הנאה כגון מפתח ביתו וכיוצא בהן. לאפוקי הוצאת אבנים וכיוצא בזה דבהא מודו ב״ה דאסור:

ו **אין מוליכין חלה.** ביו״ט. אף על פי שמותר בהפרשתה לא שרו ליה בהולכתה, אלא תיקון עיסתו התירו לו ולא יותר:

מתנות. הזרוע והלחיים והקיבה:

גזרה שוה. לאו דוקא, דכולה מדרבנן גזרו משום גזירה דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו״ט. אלא דומיא דג״ש:

מתנה לכהן. מכ״ד מתנות כהונה:

כשם שאין מוליכין את התרומה וכו׳ הך מתניתין אדחיא לה בגמרא, דלא נחלקו ב״ש וב״ה שמוליכין חלה ומתנות. לא נחלקו אלא בהולכת תרומה, שב״ש אומרים אין מוליכין, וב״ה אומרים מוליכין. אמרו להן ב״ה לב״ש חלה ומתנות מתנה לכהן, ותרומה מתנה לכהן, כשם שמוליכין את המתנות כך מוליכין את התרומה. אמרו להם ב״ש לא, אם אמרתם בחלה ומתנות שזכאי בהרמתן, שנתנו חכמים כח ורשות בהפרשתן. לפי שהחיוב שלהן בא ביו״ט דלשין ושוחטין ביו״ט, וכיון שהותרו אותן של יו״ט שרינן להו להוליך אפילו אותן שנעשו מערב יום טוב, תאמרו בתרומה שאינו זכאי בהרמתה, שהרי א״א שיבא חיוב תרומה לכרי ביום טוב, לפי שאין חיוב תרומה אלא משעת מריחה בכרי ואין ממרחין ביום טוב, הלכך אין מוליכין תרומה ביום טוב:

ז **במדוך של עץ.** אבל לא של אבן. ומיהו במדוך של עץ נדוכין כדרכן וא״צ שנוי, מפני שהן מפיגין טעמן אם נדוכין מאתמול:

והמלח בפך. של חרס ידוכנו:

או בעץ פרור. הוא הכף שמגיסין בו הקדרה. דמלח בעי שינוי, שהיה לו לדוך מאתמול שאינו מפיג טעמו. והלכה שהבא לדוך מלח ביו״ט מטה המדוכה על צדה ודך ע״י שנוי. והתבלין נדוכין כדרכן ואין צריכין שינוי:

ח **בורר אוכל אוכל.** מלקט האוכל אחד אחד מן הפסולת:

בורר כדרכו בחיקו. ובלבד שלא יהיה טורח ברירת הפסולת מרובה. אבל אם טורח ברירת הפסולת מרובה על טורח ברירת האוכל, כגון שהפסולת דק ביותר, אע״פ שהאוכל מרובה בשיעורו על הפסולת, מודים בית הלל שבורר את האוכל ומניח את הפסולת, דלמעוטי בטרחא עדיף:

אף מדיח ושולה. שמביא כלי מלא קטנית ונותן עליו מים והפסולת צף על פני המים ומסיר אותו בידו. שולה, כמו של נעלך (שמות ג׳). ואין הלכה כרבן גמליאל:

ט **אין משלחין ביום טוב.** דורון איש לרעהו:

אלא מנות. דבר מוכן שאינו עשוי להניחו למחר, כגון חתיכות בשר ודגים:

וב״ה אומרים כו׳ ולא שרו ב״ה אלא לשלוח ע״י אדם אחד או שנים, אבל שלשה בני אדם או יותר נושאי מנחה אסור, דאושא מלתא טובא ונראין כמוליכין למכור בשוק:

אבל לא תבואה. שאינה ראויה לאכילה, שהרי צריכה טחינה ואין טוחנין ביו״ט:

ור׳ שמעון מתיר בתבואה. שיכול לכתשה במכתשת קטנה ויבשלה מעשה קדרה. ואין הלכה כר״ש:

י **משלחין כלים תפורין.** דחזו למלבוש. ושאינן תפורין חזו לאכסויי:

כלאים. כשהן קשין שאין מחממין מותר לשכב עליהם:

סנדל מסומר. של עץ מחופה מסמרים. שגזרו חכמים עליו שלא לנעלו בשבת ויו״ט משום מעשה שהיה שנהרגו הרוגי מלכות על ידו, כמבואר במסכת שבת פרק במה אשה יוצאה (שבת דף ס):

ולא מנעל שאינו תפור. ואפילו הוא מחובר ביתדות של עץ וכיוצא בהן:

אף לא מנעל לבן. באתריה דרבי יהודה לא היו נועלים מנעל לבן עד שמשחירים אותו:

שצריר אומן. להשחירו:

כל שנאותין בו. ה״ק כל שנאותין בו בחול כמות שהוא ואינו צריך למלאכה אחרת, אע״פ שאין נאותין בו ביו״ט, כגון תפילין, שבחול לובשין אותן כמות שהן וביום טוב אין לובשין אותן, משלחין אותן ביו״ט:

פרק ב

א **יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחילה.** כלומר לא יהא תחילת בישולו ועיקרו לשום שבת, אלא לשום יו״ט יהא תחילת בשולו ומה שמותיר יהא לשבת:

ועושה תבשיל מערב יום טוב. לשם ערובי תבשילין. אית דאמרי טעמא דהאי תבשיל מערב יו״ט, משום כבוד שבת הוא, שמתוך שמערב יו״ט זוכר השבת יברור מנה יפה לשבת ולא ישכח שבת משום טרדת יום טוב. ואית דאמרי משום כבוד יום טוב הוא, כדי שיראו שאין אופין מיו״ט לשבת אלא א״כ התחיל מבעוד יום דביו״ט אינו אלא גומר, ק״ו מיו״ט לחול דלגמרי אין אופין ולא מבשלין. ומברכים על ערובי תבשילין כדרך שמברכים על ערובי חצרות. וצריך לזכות ע״י אחר לכל מי שרוצה אחר כך לסמוך על עירובו, ואפילו שלא מדעתו, דזכין לאדם שלא בפניו:

אכלו או שאבד. אותו תבשיל שבישל, מע״ש:

סומך עליו. לבשל בישולו ביו״ט לצורך שבת. אבל מתחילתו אין עירובי תבשילין פחות מכזית, בין לאחד בין למאה. ואם התחיל בעיסתו ונאבד עירובו מה שהתחיל גומר:

ב **מטבילין את הכל.** שחייב אדם לטהר עצמו ברגל. וכל מה שצריך טבילה בין אדם בין כלים מטבילין מלפני השבת:

כלים מלפני השבת. שכיון שהם ראויין לאחר טבילה לדבר שלא היו ראויין לו קודם טבילה, אי מטביל להו בשבת וביו״ט הוה ליה מתקן מנא ואסור. ושבת דנקט הכא להודיעך כחן דבית הלל, דאפילו בשבת שרו להטביל אדם, משום דנראה כמיקר וכמצטנן ורוחץ לתענוג ולא לשם טבילה:

ג **ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן.** מי שיש לו מים יפים לשתות ונטמאו, ממלא מהן כלי אבן שאינו מקבל טומאה ונותנן במקוה מים מלוחים או עכורים עד שנושקים מים למים, נמצאו אלו זרועים ומחוברים למי מקוה ובטלו אגבייהו וטהרו. ואין טהרה במקוה לשום אוכל ומשקה אלא למים בלבד, ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה:

אבל לא מטבילין. שאין נותנין אותן בכלי עץ טמא שצריך טבילה לכלי, להשיק בו, כדי לעלות טבילה לכלי אגב השקת מים:

ומטבילין מגב לגב. מי שהטביל כלים לדעת שידרוך בהן זיתים בבית הבד לשמן של חולין, ונמלך לדרוך בהן ענבים בגת ליין של תרומה, צריך להטבילן פעם שניה לשם תרומה. וכן אם הטביל כלים לשם תרומה ונמלך לעשות בהם קודש, צריכים טבילה שניה לשם קודש. ואותה טבילה יכול להטביל ביו״ט, שאין כאן תקון כלי לפי שאין טבילה זו להעלות אותן מידי טומאה אלא לתוספת טהרה:

ומחבורה לחבורה. אם הטביל כלים על מנת לאכול פסחו עם חבורה זו ונמלך להימנות עם חבורה אחרת ובא להטביל כליו פעם שניה, אותה טבילה מותר לעשותה ביו״ט:

ד **מביאין שלמים ביו״ט.** שלמי חגיגה. לפי שיש בהם צורך אכילה לאדם:

ואין סומכין עליהם. שהסמיכה אסורה משום שבות, שבכל כחו היה סומך והוה ליה משתמש בבעלי חיים. אלא סומכין עליהם מעיו״ט, דלית להו לב״ש תכף לסמיכה שחיטה:

אבל לא עולות. חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור וזמנן קבוע. אבל לא יביא עולת יחיד שאין בה אכילת הדיוט. ואפילו עולות ראיה קרבות בשאר ימות הרגל ולא ביו״ט, דרחמנא אמר (במדבר כ״ט:ל״ה) עצרת תהיה לכם, לכם ולא לגבוה:

וב״ה אומרים. מביאים שלמי חגיגה ועולות ראיה. דכתיב (דברים ט״ז:ח׳) עצרת לה׳, כל דלה׳. אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביו״ט לא עולות ולא שלמים:

ה **לא יחם אדם חמין לרגליו.** אוכל נפש התירה התורה, ולא להבעיר אור בשביל רחיצה:

ובית הלל מתירין. דמתוך שהותרה הבערה לצורך אכילה הותרה נמי שלא לצורך אכילה כשיש בה צורך איזו הנאה. ופסק הלכה דחמין שהוחמו ביו״ט רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו, דגזרו יו״ט אטו שבת. וחמין שהוחמו מעיו״ט רוחץ בהן כל גופו ביו״ט:

ו **אין טומנין את החמין, מיו״ט לשבת.** דסברי ב״ש אין אופין אלא א״כ עירב בפת, ואין מבשלין אלא א״כ עירב על התבשיל, ואין טומנין אלא א״כ היו לו חמין טמונין מעיו״ט. וב״ה סברי דאופין ומבשלין וטומנין על עירוב של תבשיל בלבד. ומיהו בגמרא מוכח דבית הלל נמי בעו פת ובשר. וכן הלכה:

אין זוקפין מנורה. של חוליות שנתפרקו חוליותיה׳ אין מחזירין אותן דהוי כבונה, ויש בנין בכלים. ובית הלל סברי אין בנין בכלים:

גריצין. ככרות עבות:

אלא רקיקין. ככרות דקות, דסברי בית שמאי אין אופין פת מרובה ביום טוב משום טרחא. ובית הלל אומרים אופין פת מרובה ביום טוב, שבזמן שהפת מרובה היא נאפית יפה:

וחרי. עיסה גדולה הנאפת ע״ג גחלים׳ משום דבעיא היסק גדול שהגחלים הולכות ועוממות וטרחא איכא. ואין הלכה כרבן גמליאל בכל מה שמחמיר כדברי בית שמאי:

ז **מכבדין בין המטות.** שאוכלין שם. שרגילים להסב ולאכול על גבי מטות. ומפני שהוא מקום מועט לא חיישינן שמא ישוה גומות כדחיישינן גבי בית שהוא גדול ואי אפשר שלא יהיה שם גומא:

מוגמר. לבונה על גבי גחלים להריח בה. אבל לגמר את הכלים דברי הכל אסור:

מקולס. כרעיו ובני מעיו תלויין חוצה לו [בצדו] כשצולהו, והיו עושים זכר לפסח דכתיב ביה (שמות י״ב:ט׳) ראשו על כרעיו ועל קרבו. מקולס כגבור זה שכלי זייניו עמו. תרגום וכובע נחשת, וקולסא דנחשא. ורמב״ם פירש מקולס מכובד׳ לשון קילוס:

וחכמים אוסרין. בשלשתן. כיבוד, משום אשוויי גומות. ומוגמר, משום דלאו צורך לכל נפש הוא שאינו אלא למפונקים ולמעונגים ולמי שריחו רע. מקולס, מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ. והלכה כחכמים:

ח **פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה.** לנוי. ואמרו חכמים משאוי הוא ואינו תכשיט לה. ולא פרתו של ר״א בן עזריה היתה אלא של שכנתו, ועל שלא מיחה בה נקראת על שמו:

ומקרדין ביו״ט. כמין מגירה קטנה של ברזל ששיניה דקות ומחככין ומגרדין בה הבהמה, ואע״ג דעביד חבורה:

ברחים שלהן. קטנות העשויות לכך:

מקרצפין. במגרה של עץ ששיניה גסות. ואין עושין חבורה:

אף לא מקרצפין. דגזרינן קרצוף אטו קירוד. ואין הלכה כראב״ע בשלשה דברים הללו, אלא במקרדין את הבהמה בלבד, משום דבהא קם ליה בשטתיה דרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר, וקיי״ל כוותיה. וחכמים דפליגי עליה סברי כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור, ואינה הלכה:

ט **משום שלשה כלים.** שאם פירש אחד מהן אינן שברי כלים אלא כל אחד מהם חשוב כלי בפני עצמו וטמא, אע״פ שבעודן ברחיים הן מחוברים ונראים ככלי אחד:

משום כלי קבול. התחתונה שמקבלת אבק שחיקת הפלפלים דרך נקבי הכברה, טמאה משום כלי קבול, שכלי עץ שיש לו בית קבול הוא:

ומשום כלי מתכות. העליונה שכותשין וטוחנין בה הפלפלין, טמאה משום כלי מתכת. דמשום כלי עץ ליכא לטמוייה, דפשוטיהן טהורין, אלא משום ציפויה התחתון שהוא של מתכת:

ומשום כלי כברה. אמצעית שהיא מקפת את הכברה. משום כלי עץ לא מטמאה דאין קבולה קבול, אלא חכמים גזרו טומאה על הכברה משום כלי ארוג. ואפילו אין הכברה של מתכת מטמאה משום כלי כברה:

י **עגלה.** העשויה לשחוק לקטן, ומיוחדת לו לישב עליה:

טמאה מדרס. אם היה הקטן זב נעשית העגלה אב הטומאה:

ונטלת בשבת. דתורת כלי עליה:

ואינה נגררת. בשבת:

אלא ע״ג כלים. על גבי בגדים, מפני שעושה חריץ בקרקע, וחופר חייב משום חורש:

רבי יהודה אומר כו׳ תרי תנאי נינהו ואליבא דר׳ יהודה, דת״ק נמי רבי יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור. ואתא האי תנא אחריתי ואמר דלא אסר ר׳ יהודה בעגלה של קטן מפני שאינה עושה חריץ בהלוכה ע״י חפירה, אלא כובשת הקרקע ונדוש תחתיה ונעשה עפרה נמוך, אבל אינה מזיזה עפר ממקומה. וכבר אפסיקא הלכתא כר״ש דאמר גורר אדם מטה כסא וספסל, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ:

פרק ג

א **אין צדין דגים.** אע״ג דשחיטה ואפיה ובישול מאבות מלאכות הן והותרו לצורך יו״ט, צידה דמיא לקצירה וקצירה לא הותרה ביו״ט. ביברין של דגים, הן בריכות של מים שדגים מתגדלים שם. ביברים של חיה, קרפיפות מוקפין גדר סביב ומביאים שם חיות ויולדות ומתגדלות שם:

ואין נותנין. לפני הדגים מזונות, דאפשר להם בלא מזונות ואין מזונתן עליך:

אבל צדין חיה ועוף. המוכנים מאתמול:

מן הביברין. הקטנים, שאין מחוסרים צידה. ורשב״ג לאו לאפלוגי אתנא קמא אתא, אלא לפרושי:

כל המחוסר צידה. שצריך לבקש תחבולות כדי לתפסו. וכל דרהיט בתריה ומטי ליה בחד שחיה לא הוי מחוסר צידה, ואי לא הוי מחוסר צידה:

ב **ומעשה בנכרי אחד.** חסורי מחסרא והכי קתני, ספק מוכן אסור ורבן גמליאל מתיר, ומעשה בנכרי אחד וכו׳. ואין הלכה כרבן גמליאל, אלא פירות ודגים שהובאו ביו״ט ספק נלקטו היום ספק מאתמול, ספק נצודו היום ספק מאתמול אסורים. וכל שאסור לאכלו אסור לטלטלו. ואם צורתן מוכחת עליהן כגון פירות דכמושין שאי אפשר שנלקטו היום, וכן דגים שהביאום ממקום רחוק שאי אפשר שנצודו היום, מותרין. ודבר מוכן שבא מחוץ לתחום בשביל ישראל, אסור לאותו ישראל שהובא בשבילו ולכל בני ביתו ומותר לישראל אחר. ופירות או דגים שנתלשו או נצודו ביו״ט ראשון מותרין לערב בליל יום טוב שני בכדי שיעשו, חוץ משני ימים טובים של ראש השנה שהם אסורים עד מוצאי יו״ט שני בכדי שיעשו. ופירוש כדי שיעשו, כדי שיתלשו הפירות ממקום שנתלשו ויביאו אותם מן המקום שהביאום. ועיר שדלתותיה נעולות בלילה צריך שימתין לבוקר בכדי שיעשו:

אלא שאין רצוני לקבל ממנו. שאני שונא אותו:

ג **בהמה מסוכנת.** שהוא ירא שמא תמות. ואין צריך לה שכבר סעד סעודתו:

לא ישחוט. אא״כ יודע שיש שהות ביום לאכול כזית צלי הימנה:

מבית טביחתה. שהוא מזומן ומופשט מעורו ועומד. ואין הלכה כרבי עקיבא:

לא יביאנה במוט ובמטה. בשני בני אדם. משום דאווושא מלתא ומזלזל בכבוד יו״ט:

ד **בכור שנפל לבור.** בכור בעל מום שלא הראהו לחכם מערב יו״ט מבעוד יום להתירו, ונפל לבור ביו״ט וירא שמא ימות שם:

ירד מומחה. שבקי להבחין בין מום קבוע למום עובר:

ויראה. מום שהיה בו אתמול, אם מום קבוע הוא:

יעלה וישחוט. דמשום מוקצה ליכא, דמאתמול דעתיה עלויה:

ואם לאו לא ישחוט. הכי קאמר, ואם לאו, דאותו מום שהיה בו מערב יו״ט לא היה קבוע אלא היום נעשה בו מום קבוע, אפילו עבר והעלהו לא ישחוט. ולא אמרינן מאתמול הוה דעתיה עלויה וכיון שיש בו עכשיו מום קבוע נשחטיה, דהואיל והמום של אתמול לא היה קבוע, מוקצה מחמת איסור הוה:

אין זה מן המוכן. לאו משום מוקצה אסר ליה, דהא לית ליה לרבי שמעון מוקצה, אלא מפני שמתירו ביום טוב ה״ל כמתקנו, ונראה כדן דין דגזור ביה משום שבות. והכי קאמר אין התרתו היתר, ואינו מוכן להיות כשר:

ה **בהמה שמתה.** בבהמת קדשים מיירי, כדקתני עליה ועל החלה שנטמאת. ובהמת קדשים שמתה אסורה בהנאה וטעונה קבורה, הלכך לא יזיזנה ממקומה. אבל בהמת חולין מחתכין אותה לפני הכלבים. והני מילי שהיתה מסוכנת מאתמול דדעתיה עילוה, אבל לא היתה מסוכנת מאתמול אף בהמת חולין לא יזיזנה ממקומה:

החלה שנטמאת. אינה ראויה לכהן ביום טוב, אף להסקה או לתתה לכלבו, דאין מבערין קדשים מן העולם ביום טוב ואפילו ע״י אכילת בהמה, דגזירת הכתוב היא שאין קדשים טמאים מתבערים מן העולם ביו״ט:

ו **אין נמנין.** אין פוסקים דמים להיות שנים שלשה בני אדם אומרים בהמה זו בשלשה זוזים זוז לכל אחד:

ושוחטים ומחלקים ביניהן. למחצה לשליש ולרביע, ואין מזכירין פיסוק דמים:

שוקל אדם בשר. אע״פ שאסור לשקול בליטרא דהוי מעשה חול, מותר לשקול כנגד הכלי וכנגד הקופין ולמחר יראו הקופין והכלי כמה משקלו:

וחכמים אומרים אין משגיחין. אין מעיינין.

בכף מאזנים כל עיקר. ואפילו לשמור הבשר מן העכברין אסור לשום אותו בכף מאזנים. והלכה כחכמים:

ז **אין משחיזין את הסכין.** ברחים או במשחזת:

אבל משיאה על גבי חברתה. דמשנה מדרך חול:

ח **אבל לא במדה.** בכלי המיוחד למדה שמודד ומוכר בו. אבל אם אינו מיוחד לכך אע״פ שעומד למדה, שכשישבר זה שהוא מודד בו יעמוד זה תחתיו, מותר למלאותו:

אם היה כלי של מדה. אע״פ שעדיין לא יחדו לכך לא ימלאנו. ואין הלכה כר״י:

ממלא מדותיו מערב יו״ט. לפי שאין מודדין ביו״ט:

אף בחול המועד עושה כן. מפני ביטול בית המדרש, שהיו רבים באים לשאול הימנו במועד שאין טרודין במלאכה, והיה ממלא מדותיו בלילה שאינו זמן בית המדרש כדי שיהא פנוי ביום:

מפני מצוי המדות. כשהיה מוכר שמן היו לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לכל אחד ואחד במדה לעצמו, ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה, כדי שלא ישאר לו השמן המודבק בשולי המדה ובדפנותיה ונמצא גוזל את הלקוחות:

פרק ד

א **המביא.** ממקום למקום. בתוך התחום:

לא יביאם וכו׳ לתת ג׳ וד׳ כדות בתוך סל או קופה וישאם, משום דנראה כמעשה חול לשאת משאות. ואם אי אפשר לו לשנות מותר:

אבל מביא הוא על כתפו. אחד או שנים, דמוכח דלצורך יו״ט:

או לפניו. בידו:

וכן המוליך את התבן. להיסק או לבהמה:

לא יפשיל קופה לאחוריו. שנראה כדרך חול:

ומתחילין בערמת התבן. ואע״פ שלא זימנה מבעוד יום ולא היה רגיל להסיק ממנה, דלית ליה להאי תנא מוקצה:

אבל לא בעצים [שבמוקצה] רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה, על שם שהיא מוקצה לאחור ואין נכנסים ויוצאים לה תדיר. והנך עצים דאיירי בהו הכא הן קורות גדולות של ארזים העומדות לבנין, דמוקצה מחמת חסרון כיס נינהו שדמיהן יקרים, ובהא אפילו רבי שמעון דלית ליה מוקצה מודה:

ב **אין נוטלין עצים מן הסוכה.** אפילו סוכה שאינה של מצוה כגון בפסח או בעצרת, אין נוטלים ממנה עצים ביו״ט משום סתירת אהל:

אלא מן הסמוך לה. כגון קנים הזקופים סמוך לדפנות ולא נארגו עם הדופן דלא בטלו לגבי דופן, לפיכך נוטלים מהן ביו״ט:

מביאין עצים. תלושים:

מן השדה. שבתוך התחום מן המכונס:

ומן הקרפף אפילו מן המפוזר. מתניתין יחידאה היא ואינה הלכה, אלא הלכתא אין מביאין עצים אלא מן המכונסים שבקרפף. ומן השדה לא יביא כלל ואפילו מן המכונסים, דלאו דעתיה עלויהו הואיל ואינן משתמרים שם. אבל מן הקרפף שהוא משתמר ומוקף סביב כשהן מכונסין דעתיה עלויהו:

כל שסמוך לעיר. ממש. והוא דאית ליה פותחת, מפתח שמשתמר, דר׳ יהודה תרתי בעי, סמוך לעיר ופותחת. ומשום דקסבר סתם קרפיפות יש להם פותחת משום הכי לא חש להזכירה:

ר״י אומר כל שנכנסין לו בפותחת, ואפילו בתוך תחום שבת. כיון דאית ליה פותחת לא בעינן סמוך, אלא אפילו רחוק עד קרוב לסוף תחום שבת. ואם הוא סמוך לא בעינן פותחת. ובסמוך בלא פותחת או פותחת בלא סמוך שרי. והלכה כר׳ יוסי:

ג **אין מבקעין עצים מן הקורות.** הסדורות ארץ, כדי שלא יתעקמו, ועומדות לבנין:

ולא מן הקורה שנשברה ביו״ט. ואע״ג דהשתא להסקה קיימא, בין השמשות לאו להכי קיימא:

ואין מבקעין לא בקרדום. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מעיו״ט, וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום:

ולא במגרה. כעין סכין ארוך מלא פגימות וקוצצין בו עצים עבים. וכלי אומן הוא:

מגל. אף הוא כלי אומן, ונראה כרוצה לעשות מלאכה:

אלא בקופיץ. סתם קופיץ הוא סכין של קצבים ואינו כלי אומן. ויש מהן שיש להן שני ראשין, ראש אחד רחב ונקרא צד נקבות, וראש אחד צר ונקרא צד זכרות, ואין מבקעין בו אלא בצד זכרות שלו:

נוטל ממקום הפחת. ולא אמרינן מוקצים מחמת איסור הן דאין יכול לפחתו ביו״ט ואסח דעתיה מינייהו, דבית דתנן במתניתין מיירי שאינו בנוי בטיט ובסיד אלא סדור של לבנים זו על זו בלא טיט, והשתא אין בפחיתתו איסורא דאורייתא, הלכך לאו מוקצים נינהו, כי היכי דאמרינן גבי טבל דלאו מוקצה הוא שאם עבר ותקנו מתוקן:

אף פוחת לכתחלה. דהואיל ואין שם טיט אלא לבנים סדורין זו על זו לא הוי סותר ושרי לפחות לכתחלה. ואין הלכה כר״מ:

ד **אין פוחתין את הנר.** ליטול אחד מן הביצים של יוצר חרש ולתחוב אגרופו לתוכו לחקוק נר, מפני שעושה כלי:

ואין עושין פחמין. דאינהו נמי כלי נינהו לצורפי זהב, ופתילה נמי כלי היא להדלקה שצריכה עשייה ותיקון

ואין חותכין אותה לשנים. לפי שהוא מתקן כלי. ולמעכה ביד מותר:

חותכה באור. נותן שני ראשי הפתילה בפי שתי נרות שצריך להדליקן כאחת ומדליק באמצע, דהשתא לא מוכח דלתקונא מנא מכוין אלא להדלקה בעלמא. והלכה כר׳ יהודה:

ה **ואין חותכין את הנייר.** שנותנין בו שמן, ועומד בפני האש כ״ז שהשמן בתוכו, ואינו נשרף:

מליח. דג:

אין גורפין תנור וכירים. אם נפל לתוכן מטפולה של תנור ומן הטיח, אין גורפין אותן דמתקן מנא הוא. ואתיא כרבנן דאמרי מכשירי אוכל נפש אסירי:

מכבשין. משכיבין את האפר ואת העפר כדי שיהיה חלק. ואם א״א לו לאפות אלא א״כ גרף, מותר:

מקיפין. מקרבין זו אצל זו. כמו אין מקיפין בריאה:

לשפות. לערוך ולהושיב עליהם קדרה והאור בין שתי החביות. ואסר לה משום דדמי לבנין:

[ואין סומכין] את הקדרה בבקעת. דלא נתנו עצים אלא להסקה. ובקעת, עצים שנתבקעו:

וכן הדלת. אין סומכין אותה בבקעת, דעצים מוקצים הם אצל כל תשמיש חוץ מן ההסקה:

ואין מנהיגים את הבהמה במקל. משום דנראה כמוליכה למכור בשוק:

ו **משלפניו.** ממה שלפניו בבית:

לחצוץ בו שניו. ליטול בשר החוצץ בין שיניו. ומשלפניו לאו דוקא, דלר״א אף מן החצר נמי מותר ליטול, דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא. והא דנקט משלפניו, משום רבנן דפליגי דאפילו משלפניו להדליק אין, לחצוץ לא, דסברי לא ניתנו עצים אלא להסקה:

וחכ״א מגבב משלפניו ומדליק. אבל מן החצר לא, דהואיל וקסמין דקין הן וטורח לקוששן ולגבבן, מאתמול לאו להכי קיימי. ודקאמרת נוטל קיסם לחצוץ בו שיניו, אנן אית לן דאף משלפניו לא יטול אלא להדליק, דלא ניתנו עצים אלא להסקה. ובתרתי פליגי. והלכה כחכמים. ואין מותר ליטול

קיסם לחצוץ בו שיניו אלא מאבוס של בהמה. ולא יחתכנו ויתקננו לכך, אלא א״כ היה לח וראוי למאכל בהמה, שכל דבר הראוי למאכל בהמה מותר לחתכו בין ביו״ט בין בשבת, ואין בהם משום תקון כלי:

ז **אין מוציאין את האור.** משום דמוליד ודמי למלאכה, שבורא האש הזה ביו״ט:

מן העפר. יש קרקע כשחופרין אותה מוציאה אור ממקום מחפורת שלה:

ולא מן המים. נותנים מים בכלי זכוכית לבנה ונותנו בחמה כשהשמש חם מאד והזכוכית מוציאה שלהבת, ומביאים נעורת ומגיעים בזכוכית והיא בוערת:

רעפים. כלי חרס חלולים באמצען שמכסים בהן הגגות:

אין מלבנין. באור:

את הרעפים. דוקא ברעפים חדשים משום דמשוי ליה מנא בהיסק זה, שהן מתחסמין ומתחזקים על ידי האור:

ועוד אמר ר״א. משום דתנא אחת לקולא גבי מוקצה והדר אמר אחריתי, קאמר ועוד:

עומד אדם על המוקצה. הצריך הזמנה, והזמנה מועלת לו:

ערב שבת בשביעית. שאין מעשר נוהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה. והוא הדין במעושר ובשאר שני השבוע. אלא אורחא דמלתא נקט, דסתם מוקצה לאו מעושר הוא, דגרוגרות וצמוקים הן סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה:

מכאן אני נוטל למחר. וסגי בהכי דיש ברירה:

עד שירשום. בסימן, דאין ברירה. והלכה כחכמים:

פרק ה

א **משילין פירות דרך ארובה.** מי שיש לו פירות או תבואה שטוח על גגו להתיבש וראה גשמים ממשמשים ובאים, התירו לו לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג והם נופלים לארץ דליכא טרחא יתירא. ודוקא ארובה, דכל ארובה מלמעלה למטה [בתקרת הגג], אבל חלון כגון גג שמוקף מחיצות וחלון בכותל וצריך להגביהו עד החלון ולהשליכו, כולי האי לא שרו רבנן למטרח:

ומכסין את הפירות. ולא אמרינן טורח שלא לצורך יו״ט הוא, דמשום הפסד ממון שרו ליה רבנן:

דלף. גשמים הנוטפים מן הגג:

וכן כדי יין וכדי שמן. מכסין אותן מפני הדלף:

תחת הדלף. לקבל את המים שלא יטנפו הבית. ואם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע:

ב **כל שחייבין עליו.** שאסרו חכמים לעשותו בשבת משום שבות:

או משום רשות. שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה, וקרוב הוא להיות דבר הרשות, ויש בו איסור מדברי סופרים:

או משום מצוה. או שיש בו מצוה ממש, ואסרו חכמים לעשותו בשבת:

חייבין עליו. שלא לעשותו ביו״ט:

ואלו הן משום שבות. שהטילו עליו חכמים לשבות מהן ואין בעשייתן שום מצוה:

לא עולין באילן. גזירה שמא יתלוש:

ולא רוכבין על גבי בהמה. גזירה שמא יחתוך זמורה להנהיגה:

ולא שטין על פני המים. גזירה שמא יעשה חבית של שייטין:

ולא מטפחין. כף על כף:

ולא מספקין. כף על ירך:

ולא מרקדין. ברגל. וכולהו גזירה שמא יתקן כלי שיר:

ואלו הן משום רשות. משום דהנך דסיפא הוו מצוה גמורה, לגביהן קרי להני רשות:

לא דנין. דין. וזמנין דהוי רשות כגון שיש בעיר גדול ממנו, שאין מוטל עליו לדון:

ולא מקדשין. קדושי אשה. וזמנין דלא הוי מצוה גמורה אלא רשות, כגון דאית ליה אשה ובנים:

ולא חולצין ולא מיבמין. נמי בזמן שיש אחיו הגדול ממנו הוי רשות, דמצוה בגדול ליבם. וטעמא דכולהו גזירה שמא יכתוב:

ולא מעריכין. ערך פלוני עלי. ונותן כפי השנים כמו שכתוב בפרשת ערכין:

ולא מחרימין. הרי בהמה זו חרם. וסתם חרמים לבדק הבית. וכולהו אסרינהו רבנן משום דדמו למקח וממכר שמוציא מרשותו לרשות הקדש:

ולא מגביהין תרומות ומעשרות. ואפילו כדי ליתנם לכהן בו ביום דמחזי דמשום שמחת יו"ט דכהן שהוא צריך להן הוא מפרישן, אפ"ה אסור, דה"ל מתקן. והני מילי פירות דטבילי מאתמול, אבל פירות דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי מינה חלה מפרישינן לה ביו"ט ויהבינן לכהן:

אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. הך סתמא כב"ש דאמרי אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר התורה לרשות הרבים, דלא הותרה הוצאה אלא לצורך אוכל נפש. אבל אנן קיי"ל כב"ה דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך. ואיכא נמי משילין פירות דרך ארובה דריש פירקין, דבשבת אסור וביו"ט מותר:

ג **כרגלי הבעלים.** אין אדם יכול להוליכה ביו"ט אלא במקום שבעליה יכולים לילך:

או לרועה הרי אלו כרגלי הבעלים. מתניתין כשיש בעיר שני רועים, דלא ידעינן להי מינייהו הויא לה דעת בעלים, הלכך הרי הן כרגלי הבעלים אם אינה אצל הרועה מבעוד יום. אבל כשאין בעיר אלא רועה אחד, כל בני העיר מעמידין בהמתן ברשותו ובקניית שביתתו, והויא לה כרגלי הרועה:

ושאינן מיוחדים. לאחד מהן, אלא לכולן:

הרי אלו כמקום שהולכין. למקום שכולן יכולין לילך מותר להוליך את הכלים. אבל אם עירב אחד מהן לסוף אלפים לצפון והשאר לא עירבו, הוא מעכב על ידם מלהוליכה, לדרום אפילו פסיעה אחת מפני חלקו, והן מעכבין על ידו מלהוליכה לצפון, אלא אלפים אמה שהן מותרין בהן:

ד **כרגלי השואל.** שהרי קנה שביתתו אצלו בין השמשות, דבין השמשות שהוא כניסת היום קונה שביתה. ואפילו לא בא ליד השואל אלא ביו"ט דלאו ברשותיה קיימין בבין השמשות, הרי אלו כרגליו של שואל. ואם שאלו ביו"ט משחשיכה, הרי הן כרגלי המשאיל, לפי שקנה שביתה אצל בעליו. ואפילו היה רגיל להשאיל בכל יו"ט:

האשה ששאלה מחברתה תבלין. לקדרתה:

ומים ומלח. לעיסתה:

הרי אלו. הקדרה והעיסה:

כרגלי שתיהן. אין מוליכין אותן אלא במקום ששתיהן יכולות לילך. דכיון דביום טוב שאלה, קנו התבלין או המים והמלח שביתה אצל בעליהן:

שאין בהם ממש. אין ניכרות לא בקדרה ולא בעיסה. כגון שהתבשיל עבה ואין המים נכרים בה, הילכך אין מעכבות הולכתן. ובמלח לא פליג רבי יהודה, דמיירי בעיסה שנלושה במלח שהיא גסה ועבה, שהיא נכרת ויש בה ממש. ואין הלכה כר' יהודה:

ה **ושלהבת.** כגון הדליק נרו בשלהבת חבירו אינו מעכב באיסור תחומין:

מועלין בה. הנהנה ממנה מביא אשם מעילות:

ושלהבת לא נהנין. לכתחלה מדרבנן. ואם נהנו לא מועלין, אין חייבין קרבן מעילה, דלית בה ממשא. וכן המוציא גחלת בשבת לרשות הרבים חייב, ושלהבת שדחפה בידו מרשות היחיד לרשות הרבים פטור:

כרגלי היחיד. אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור:

כרגלי אותה העיר. אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיבורה:

ושל עולי בבל. העשוי לעוברי דרכים באמצע הדרך, ועשאום בני הגולה לשתותם בעלותם:

כרגלי הממלא. מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה. ואם בא אחד ושאל לו מימיו אינו מוליכן אלא כרגליו, דקסבר האי תנא יש ברירה להחמיר, ומאתמול הוברר הדבר דלהאי גברא חזו וברשותיה קיימי. ודלא כרבי יוחנן בן נורי דאמר חפצי הפקר קונין שביתה לעצמן במקומן:

ו **לא יביאו לו מפירותיו, הואיל והוא לא עירב לשם, דפירותיו כמוהו:**

ז **מי שזימן אצלו אורחים.** מעיר אחרת, ויבואו אצלו ע"י עירוב:

לא יוליכו. לאחר סעודה מנות בידם לביתם:

אא"כ זיכה להם. על ידי אחר:

[מנותיהם מערב יום טוב.] שמסרם בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה מערב יו"ט, ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ופלוני דזכין לאדם שלא בפניו: